

19

Prästpolskor och kvarnvisor

ett program om folklig musik av Matts Arnberg.

MA 57/1163 S.

22.12.1957 kl. 15.40 - 16.00.

1. Gotlands bröllopsmarsch. Grfn.

Att resa till Gotland är på något sätt som att resa utomlands. Kanske gäller det framförallt Visby med sina ruiner och sin säregna medeltida atmosfär, men också på den gotländska landsbygden har man bevarat åtskilligt ^{är} för öns egenart. Och det är man ganska medveten om. Att vara gotlänning det är då något alldeles extra. När jag för en tid sedan reste runt på Gotland med en inspelningsbil för att samla resterna av en gången tids musiktraditioner, kom jag i en alldeles särskild kontakt med denna ös egenart. Visst finns här också i stor utsträckning samma melodier både när det gäller låtar och visor som det finns på fastlandet men det intressanta var att se vilken utformning och särprägel dessa fått på Gotland. Det rör sig ofta om en vänligare och ljusare karaktär som är rätt egenartad för den gotländska musiken. ^{är med sin annars är}

Den låt vi började programmet med var Gotlands bröllopsmarsch, välkänd också utanför spelmanskretsar, och den är ganska betecknande för spelmansmusiken på ön. I låtarna har här ganska ofta en rätt virtuos prägel och inte så sällan en rent barockmässig byggnad. Här finns det verkligen anledning att ofta tala om sjunket kutlrugods

en beteckning, som man nog annars träffar på litet väl ofta så gort det blir tal om folkmusik. Det är inte otänkbart att denna prägel av "herrska^{ps}musik" kan bero på att det på Gotland inte var så ovanligt att både klockare och präster var spelmän. Med sin kännedom om den så kallade högre musiken ^{skapade} skaffade de ofta polskor och kadriljer som de övriga spelmännen sedan försökte efterlikna så gott de kunde. Hör bara på den här polskan "Skaffare-polskan" efter Floreen i Burs. Den spelades till "Skaffare-folkets" d.v.s. värdfolkets ära på bröllopen. Det ^{här} skulle inte alls misspryda en barockkomposition.

2. Skaffare-polskan. grfn 1'30"

Naturligtvis är det inte all spelmansmusik som har den här dragningen åt konstmusiken. Hör bara på den här valsen efter Groddakarlarerna i Fleringe. Det är en riktig spelmansvals. Rustik och präktig att dansa efter.

3. Grodda-valsens. grfn 2'44" | 120

De här låtarna har alla spelats av Nordergutarnas spelanslag, som ^{leds} dels av riksspelman Svante Pettersson i Lärbro och det var han som ^{och hans} var vår ciceron under resan i den gotländska musikens förgångna.

Med ^{dessa} hans hjälp kunde vi också leta rätt på och fånga in åtskilliga fina spelmän. En av de bästa ska vi höra här. Det var Gustaf Johansson från Gothem som spelar en polska efter fadern Johan Niklas Johansson, som på sin tid var en namnkunnig spelman.

4. Polska Gustaf Johansson. Polska efter fadern. band 1'05"

Men Gotland är väl framförallt känt för sina folkvisor. Det är åtskilliga av våra finaste visor, som man är van att kalla gotländska. Tänk bara på "Tänker Du att jag förlorader är" och "Ute i vår hage". Det är nu inte så alldeles säkert att de visorna verkligen är genuint gotländska, men dom har ändå sjungits och fått sin speciella utformning på Gotland och det är väl det som egentligen är det intressanta i sammanhanget. Det är mycket sällan man nu för tiden träffar på visor, som inte finns på annat håll, men gotlänningarna har verkligen en alldeles speciell sorts visor, som är mycket orginella och det är de så kallade kvarnvisorna ^{och kvernvisor} och den genren har man faktiskt inte någon som helst motsvarighet på annat håll. Det är fråga om ett slags ^{hansot} nidvisor eller spevisor, där man gör narr av de ~~storståtliga~~ kvarnar, som grannarna byggt i sitt övermod. Om man tänker på de små gotländska åarna och rännilarna, som ofta inte hade mycket kraft kvar, när sommaren kom, förstår man att visorna ^{kunde tröjla kvarna rätt} ofta gjorde stor lycka. Här sjunger Frank Landtbom från Fleringe en sådan kvarnvisa "När rågen är mogen då är vattnet förbi".-Det är det sorglustiga konstaterandet i visan.

5. Frank Landtbom "Kvarnvisa". band 00'30"

Också den 86-årige Patrik Lidbu i Katthammarssvik, en storartad vis-sångare med många både ålderdomliga och ampra visor. ⁽¹⁸⁴⁴⁾ Han hade också ^{Kvernveisu} en kvarnvisa av den gamla goda sorten.

6. Patrik Lidbu med "Kvenn veisu". band 1'15"

Jag skulle också gärna vilja presentera en av de finaste vissångerskorna vi fick höra under vår resa. Det var den 80-åriga Emma Pettersson från Fleringe som hade lärt sig sina visor efter sin svärfar, som var född 1836, så hennes repertoar hade en betydande ålder. Hon sjöng en rad visor för oss på ett betagande sätt och nästan alla hade fina ålderdomliga melodier. Här sjunger hon en liten skämtvisa om en stackars man som kommit på ärligt och sedan råkar illa ut för sina stränga kvinnor, när han äntligen vågar sig hem. Jag skulle vilja sluta det här programmet med en mycket ålderdomlig visa, som dessutom passar bra så här vid jultid. Det är en jultiggarvisa, som sjungs av 80-åriga August Bodin från Hellvi. Det är en slags upprepningsvisa, som har mycket hög ålder. Vi kan spåra den ända ner i medeltiden. Jag tycker nog att det är rätt imponerande att man vid så pass hög ålder kan ha sitt minne under sådan kontroll, som August Bodin har här.

8.7. August Bodin Julramsa. band 2'55"

Det är ~~en~~ en minnelse av herr ~~testet~~ aril som ni
nu får till en liten del att ni kan förstå mig ~~en~~ ytterligare
en gång en liten ~~minnelse~~. Det är en
debatt om musik